

pontske, obe sta pa prodrli po Avarih na Bavarsko. Avtor misli, da se nekateri objekti, kot so luničasti, grozdčasti in košarkasti uhani, lahko tolmačijo že kot tipičen bajuvarski pojav. Vpliv avarskih okrasnih predmetov pa ni viden pred odhodom Langobardov iz Panonske ravnine. Pisani viri ne povedo nič o vprašanju prodiranja Avarov in Slovanov proti zahodu. Samo skromne najdbe, pravi avtor, nam govorijo o njih naseljevanju. Dokaj izrazito je pa v mlajši bajuvarski ostalini tudi čisto merovinško oblikovanje. Vendar se opaža splošno osiromašitev tako v tehnični izdelavi, kakor v iznajdljivosti izvajanja novih tipov. Zato sklepa avtor, da so lokalnim potrebam mlajšega časa zadoščale le vaše delavnice.

Zenski bajuvarski grobovi, katere je uporabil tudi avtor, imajo nekaj okrasov, ki dajejo možnost sodbe tudi o duševnem življenju in verovanju tedanjega časa. Medtem ko cela vrsta grobov daje vtis čistih poganskih pokopov, imamo tudi nekoliko krščanskih motivov in likov. Predvsem so tu križci iz zlatih lističev, dalje križ v prebiti tehniki itd. Med vsemi temi predmeti pa nimamo nobenega, ki bi ga mogli pripisati zgodnjekrščanskemu delu provincialno rimskega izvora. Skoraj vse objekte te vrste stavi avtor v 7. stoletje, najstarejše pa v čas prihoda Bajuvarov. Sam avtor pa priznava, da je danes na temelju le dosedanjih najdb izredno težko ugotoviti, kateri veri naj bi pripadali nosilci teh krščanskih znakov. Avtor misli, da so ti znaki verjetno predstavljali nekdanjim lastnikom le magično moč. Zdi se, da je pri Bajuvarih še dolgo časa trajalo poganstvo, ki je bilo le postopno izrinjeno po krščanstvu. To dokazujejo cela grobišča, ki nimajo nikakršnega krščanskega znaka. Po sodbi avtorja bi najdene podobe nove vere mogle imeti kako vlogo mogoče le v življenju posameznih rodbin. Mogoče je tudi, pravi avtor, da je v Bavarski v tem pogledu plemstvo bilo nosilec novih idej, ker v 8. stoletju postane prvi borec krščanstva.

Avtor je v svoji razpravi povezal sicer že v glavnem znano gradivo v celoto in nam tako podal izredno zanimivo sliko, ki se, kakor sam pravi, pač lahko nanaša le na umetnostno-obrtno izdelke tedanjega časa. Kljub temu je v mnogih momentih skušal pritegniti tudi zgodovinska dejstva in tolmačiti z njimi pojav posameznih posebnosti v umetnostno-obrtniških izdelkih. Kolikor so seveda zgodovinska sklepanja točna, toliko bodo točna tudi sklepanja o takšnih pojavih, vzrokih raznih vplivov, vzrokih posameznih importiranih primerov itd. Vendar pa vsaj za sedaj tudi avtor ni mogel razjasniti posameznih momentov tam, kjer nima podlage v zgodovinskih virih. Kljub bogatim najdbam je gradivo vendar še preskromno. Zato so nekateri sklepi, vključno tudi nekatere, ki so podkrepili z zgodovinskimi dejstvi, še vseeno premalo dokumentirani, čeprav so lahko dokaj verjetni. Vsekakor je pa avtorju iz danega gradiva uspelo izluščiti vse, kar se je dalo dobiti. Ne samo za arheologa, prav tako tudi za zgodovinarja zgodnjega srednjega veka je avtorjeva razprava izredno koristna, ker razjasnjuje že marsikake momente medsebojnih stikov raznih kulturnih krogov na področju Bavarske.

Josip Korošec

Rad vojvodjanskih muzeja, 1, Novi Sad 1952, 256 str.

Letos je v Novem Sadu izšla prva številka novega periodičnega glasila, ki je posvečeno raznim muzejskim vejam in ki ima nalogo, da kot glasilo podaja rezultat znanstvenega, terenskega in muzejskega dela muzejev v Vojvodini.

Gradivo, obravnavano v tem glasilu, ki je deljeno na razprave, poročila in gradivo, lahko razdelimo na posamezne veje, ki predstavljajo zaključeno celoto. V zelo velikem številu so zastopane razprave in poročila arheološkega značaja, ki kažejo veliko zaanimanje in delovanje vojvodinskih muzejev na tem področju.

Iz predzgodovine nam podaja Rastko Rašajski poročilo o raziskovanju predzgodovinske naselbine na »Matejskem Brodu« v bližini Novega Bečea.

Najstarejša tu odkrita perioda, kateri pripada ena stanovanjska jama z ognjiščem, spada k starčevski kulturni skupini. Tej dobi sledi nekoliko hiš štirikotnega tlorisa, ki menda pripadajo tiški kulturni skupini. Poleg tega so tu v neolitni plast vkopane jame, ki imajo bronzodobno gradivo. Prav tako so tu ostaline tudi železne dobe ter dve ognjišči s tipično slovansko keramiko.

Draga Garašanin podaja razpravo o predzgodovinski posodi v obliki ptice, ki so jo našli v Starčevu. V istem članku razpravlja tudi o kulturnem pomenu takih posod ter o vlogi močvirnih ptic v kultu plodnosti. Časovno postavlja avtorica vazo iz Pančeva v bronzasto dobo. — Na konec bronzaste dobe stavlja Rajko Veselinović depot kovinskih predmetov, najden v Gaju v Kovinskem okraju; tega tu objavlja. Depot so odkrili po naključju 1948. leta in obsega 242 kosov; med njimi so tuljaste sekire, noži, žagice, gumbi, zaponke, priveski, torčvisi in zapestnice. Posamezne skupine predmetov pa tipološko niso enake, temveč obsegajo večje število podvrst in tipov. Avtor je poleg tega podal tudi nekoliko kemičnih analiz najdenih objektov, po katerih se vidi, da zlitina najdenih objektov pripada tako imenovani klasični zlitini glede na razmerje med bakrom, svincom in cinom. Nekateri objekti tega depota pa imajo po tipološki strani dokaj sorodnosti z železnodobno ilirsko kulturo in celo z japonsko. — Isti avtor objavlja tudi predzgodovinsko zapestnico. To nekateri tolmačijo kot kulturni objekt. Našli so jo pa, kakor večino doslej znanih, v severni Srbiji.

Keltsko dobo obravnava Branko Gavela v članku »Keltski oppidum Židovar«, v katerem podaja glavne ideje po svoji disertaciji.

Rimsko dobo in selitve narodov obravnava večje število razprav in poročil. Tako obravnava Borislav Jankulov utrdbe Rimljanov in barbarov iz časa selitve narodov v Bački in Banatu. Poleg zgodovinskega dela, v katerem se avtor bavi z rimsko okupacijo Panonije, dalje z rimsko in civilno vojno upravo, z rimskimi fortifikacijami in cestami, podaja tudi možen tok Donave za časa Rimljanov. Nato nam podaja sliko limesa v baranjskem, sremskem, mezijskem in banatskem odseku. V posebnem oddelku obravnava avtor utrdbe iz časa selitve narodov, predvsem tako imenovane rimske nasipe, ki jih uporabljajo Rimljani, Germani, Slovani in drugi. Banatske in Bačke nasipe, ki se razprostirajo na desetine in desetine kilometrov, pripisuje Slovanom. Omenja pa tudi gradišča in gomile v Bački in Banatu; te pripadajo raznim dobam.

Mirko Šulman objavlja sarmatsko-jaziške grobove, ki so jih odkrili v Tavankutu in Masarikovem. Leta 1951 so se tu vršila sistemska raziskovanja, ki so v Tavankutu odkrila nekaj grobov, katere avtor datira v prvo do tretje stoletje in ki pripadajo sarmatsko-jaziški skupini. Manj plodna so bila dela v Masarikovem; tu so odkrili en grob bronzaste dobe ter en grob tretjega stoletja n. e.

Marija Slavnić podaja v razpravi »Predmeti iz antiških grobov kod Kuzmina u Sremu« nekaj ohranjenih objektov, ki so bili najdeni pri graditvi avtomobilske ceste Zagreb—Beograd; datira jih v četrto stoletje. Novo gradivo rimske dobe objavlja tudi Rajko Veselinović, in sicer nove najdbe iz Rakovca blizu Petrovaradina v Sremu. Tu so našli rimski vodovod, rimsko opeko, en polukapitel in rimsko keramiko. — Nestor Vukov poroča o najdbah iz antičnega časa in selitve narodov v Molu in Adi, kjer sta raziskovala Subotški in Somborski muzej. Najdeni objekti pripadajo predzgodovinskemu času, provincialni rimski periodi in pa tako imenovani nomadski keramiki slovanskega časa. — O kulturnih ostalinah rimske dobe iz Karlovcev in Karlovačkih polj poroča Kosta Petrović.

Izredno zanimiva so tudi poročila, ki obravnavajo slovanski zgodnji srednji vek. Tako objavlja Rajko Veselinović novo odkritje zgodneslovanske peči, ki so jih našli pri sistematičnih raziskovanjih v Mošorinu v Bački. Odkritje teh peči je izredno pomembno za našo arheologijo, ker gre tu za prve lončarske peči v Jugoslaviji, ki doslej pri nas sploh niso bile znane.

Datacija peči je pa omogočena že zaradi večje množine slovanske keramike, ki se je nahajala okoli teh peči ali pa je bila uporabljena celo pri tla-kovanju dna v pečeh. Poleg tega so tu odkrite tudi ostaline iz zgodnejših obdobj od neolitske, halštatske, latenske pa vse do jaziške dobe. Nedaleč od tega mesta so odkrili tudi novo grobišče belobrdске kulturne skupine. — Pavle Wellenreiter podaja začasno poročilo o avaro-slovanski nekropoli v Bogojevu; tu je leta 1950 raziskoval Somborski muzej. Ob tej priliki so odkrili pet grobov z zanimivimi, posebno koščenimi najdbami. — Biserka Nadj je objavila štiri grobe, ki so jih našli pri Aradcu v Banatu in pripadajo avaro-slovanski dobi. — Šandor Nadj pa objavlja rezultate poskusnega raziskovanja pri Tarašu, kjer so odkrili tri grobove belobrdске kulturne skupine; našli so pa tudi ostaline neolitskega časa.

V večjem obsegu je poleg arheologije zastopana v »Radu« tudi etnografija. Tako obravnava Vera Milutinović lectarske modele, ki se nahajajo v vojvodinskih muzejih; Aleksander Stefanović obravnava žigisanje živine v nekaterih vaseh severnega Banata, Sofija Dimitrijević lončarstvo v Somboru. Rada Jovančić tipe in način gradnje kolib v južnem Sremu. Stevan Degral okraševanje velikonočnih pisank pri Madžarih Čango v Vojvodini in ljudsko izročilo v Debeljači o ubijanju starih ljudi pri Madžarih. Mirko Šulman poroča o sejmu deklet, Marija Djurić o izdelovanju »Djule« pri Srbkinjah v Vršču in okolici, Arsen Ilić o treh banatskih preprogah, Milan Milošev o življenju in delu obrtništva v južnem Banatu v 18. in 19. stoletju.

Zgodovinske razprave imamo samo v člankih Koste Milutinovića, ki obravnava Novi Sad kot žarišče socialističnega pokreta 1872. leta, in v razpravi Luke Nadlačkega o desetini žitaric v vasi Majdan 1842. do 1844. leta.

Umetnostno zgodovino obravnava Milenko Filipović v članku »Ikkone na steklu pri vojvodinskih Srbih«; botaniko imamo v poročilu o usodi herbarija Andrije Volnija v karlovški gimnaziji in v razpravi Nadežde Babić, ki obravnava odnos raznih pojavov življenjskih oblik na hidrofilnih livadah v okolici Novega Sada.

Poleg teh člankov, poročil in razprav prinaša glasilo tudi pregled dela raznih muzejev in zbirk v Vojvodini, obiske muzejev, tečaje in poduk v posameznih strokah, delo pri varstvu kulturnih spomenikov, delo za konservacijo posameznih objektov, ocene in poročila ter bibliografijo Vojvodine.

Glasilo »Rad vojvodjanskih muzeja« je tako po vsebini kakor po temah, ki jih obravnava, izredno pestro. Želeti bi bilo, da bi glasilo redno izhajalo in da bi tako tamkajšnje bogato gradivo in delo vojvodjanskih muzejev bilo čimbolj dostopno znanstvenim in drugim krogom. Večina razprav in člankov ima tudi angleške povzetke, so pa izredno kratki.

Josip Korošec

Draga Garašanin, Neolitska kamena plastika u Srbiji (Starinar, Organ Arheološkog instituta Srpske akademije nauka, knjiga II, 1951, str. 7—12, 9 slik v tekstu, nemški prevod).

Glede na doslej slabo znano koščeno in kameno plastiko neolitskega obdobja v Jugoslaviji je avtorica v tej svoji razpravi zbrala vse zadevne kamene objekte s področja NR Srbije, jih skušala pojasniti, postaviti v zvezo z drugimi plastičnimi likovnimi izdelki v kamnu izven Jugoslavije in tudi datirati posamezne primere. Tako navaja avtorica več lokalitet, kjer so našli po enega ali več primerov, bodisi antropomorfnih ali živalskih figur iz alabastra, kalcita in marmora. Vse lokalitete, kjer so doslej našli takšne figure, pripadajo le vinčanski kulturni skupini in so drugod, kakor se vsaj zdi danes, neznane.

Večina živalskih figur, ki so jih doslej posamezni znanstveniki različno tolmačili, kakor konja, šakala itd., tolmači avtorica sedaj kot figuro psa. Te figure pa naj bi bile kultnega pomena. Pri tem se avtorica opira na to, da so na lokaliteti v Botošu vse tri tam najdene figure v obliki pasjih glav, bile najdene v grobovih. Omenil bi pa, da ni nujno, da so takšni primeri